

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Het leger onder vuur. De Koninklijke Landmacht en haar critici, 1945-1989

Boot, C.Y.E.

Citation

Boot, C. Y. E. (2014, October 9). *Het leger onder vuur. De Koninklijke Landmacht en haar critici, 1945-1989*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/29122>

Version: Corrected Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/29122>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/29122> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Boot, Corneline Yvonne Eleonore

Title: Het leger onder vuur. De Koninklijke Landmacht en haar critici, 1945-1989

Issue Date: 2014-10-09

Het leger onder vuur

De Koninklijke Landmacht en
haar critici, 1945-1989

Proefschrift

ter verkrijging van de graad van Doctor aan de Universiteit
Leiden,
op gezag van Rector Magnificus prof. mr. C.J.J.M. Stolker,
volgens besluit van het College voor Promoties
te verdedigen op donderdag 9 oktober 2014
klokke 16:15 uur

door

Corneline Yvonne Eleonore Boot
geboren te Breda
op 1 juli 1985

Promotoren

Prof. dr. Beatrice de Graaf

Prof. dr. Jan Hoffenaar

Prof. dr. Henk te Velde

Promotiecommissie

Prof. dr. Bart van der Boom

Prof. dr. Duco Hellema

Prof. dr. Jan van der Meulen

Prof. dr. Ben Schoenmaker

Prof. dr. Giles Scott-Smith

De uitgave van deze proefschrifteditie is mede mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van de J.E. Jurriaanse Stichting

Het soldatenlied*

Soldaten zonder wapens of geweren,
Doe mee aan deze macht,
De wapenwedloop tijdig om te keren,
Versterken wij de tegenkracht.

Refrein Raketten links, raketten rechts,
Raketten oost, raketten west
Eén zo'n bom en niemand rest.
Wij vechten tegen de wapens; de wapens van de macht.
Wij vechten tegen de waanzin; doe mee met al je kracht.
Laat heel de wereld het horen, er is geen twijfel aan.
De lieve levende wereld zal niet ten onder gaan.

Soldaten in een oorlog met "de bommen".
Wij doen er niet aan mee.
Die nieuwe mogen er van ons niet komme.
Kruisraketten NEE.

Refrein Ontwapen links, ontwapen rechts,
Ontwapen oost, ontwapen west.
Eén begin daarna de rest.
Wij vechten tegen de wapens; de wapens van de macht.
Wij vechten tegen de waanzin; doe mee met al je kracht.
Laat heel de wereld het horen, er is geen twijfel aan.
De lieve levende wereld zal niet ten onder gaan.

Ze leren ons een oorlog met "die bommen".
We vallen vlug en plat.
"Klop af die stof" en hou je van de domme.
Dat smoesje zijn we zat.

Refrein Raketten links, raketten rechts,
Raketten oost, raketten west
Eén zo'n bom en niemand rest.
Wij vechten tegen de wapens; de wapens van de macht.
Wij vechten tegen de waanzin; doe mee met al je kracht.
Laat heel de wereld het horen, er is geen twijfel aan.
De lieve levende wereld zal niet ten onder gaan.

Voor j'uniform bij deze demonstratie,
Worden wij gepakt.
Het straffen gaat maar door, er is geen gratie.
Zo wordt een vrijheid afgepakt

Refrein Ontwapen links, ontwapen rechts,
Ontwapen oost, ontwapen west.

Eén begin daarna de rest.
Wij vechten tegen de wapens; de wapens van de macht.
Wij vechten tegen de waanzin; doe mee met al je kracht.
Laat heel de wereld het horen, er is geen twijfel aan.
De lieve levende wereld zal niet ten onder gaan.

Politici beloven en beweren.
Maar wat is hun beleid,
De mensen steeds meer wapens aan te smeren,
Voor vrede en veiligheid.

Refrein Raketten links, raketten rechts,
Raketten oost, raketten west
Eén zo'n bom en niemand rest.
Wij vechten tegen de wapens; de wapens van de macht.
Wij vechten tegen de waanzin; doe mee met al je kracht.
Laat heel de wereld het horen, er is geen twijfel aan.
De lieve levende wereld zal niet ten onder gaan.

In vele tuinen tracht men ons te vangen.
Maar 't is nog altijd zo.
Onmacht en economische belangen,
Aanvaardt men ieder risico.

Refrein Raketten links, raketten rechts,
Raketten oost, raketten west
Eén zo'n bom en niemand rest.
Wij vechten tegen de wapens; de wapens van de macht.
Wij vechten tegen de waanzin; doe mee met al je kracht.
Laat heel de wereld het horen, er is geen twijfel aan.
De lieve levende wereld zal niet ten onder gaan.

Het baat niet om te klagen en kermen.
Zelfs niet een korte poos,
Het leven met raketten te beschermen,
Is onbeschaamd en nutteloos.

Refrein Ontwapen links, ontwapen rechts,
Ontwapen oost, ontwapen west.
Eén begin daarna de rest.
Wij vechten tegen de wapens; de wapens van de macht.
Wij vechten tegen de waanzin; doe mee met al je kracht.
Laat heel de wereld het horen, er is geen twijfel aan.
De lieve levende wereld zal niet ten onder gaan.

* Dit lied werd door Gilius van Bergeyk gecomponeerd ten behoeve van de vredesdemonstratie tegen de kernwapens op 29 oktober 1983.

Inhoudsopgave

Voorwoord	9
Inleiding	11
Onderwerp	13
Vraagstelling	17
Het wettelijk kader van de Nederlandse krijgsmacht	18
Politieke legitimiteit als wetenschappelijk concept	19
De legitimiteit van de krijgsmacht in de jaren zeventig	20
Legitimiteit en legitimiteitscrisis in het kernwapentijdperk	24
Operationalisering en verantwoording	26
Secundaire literatuur	30
Primaire bronnen	32
Afbakening	33
Opzet proefschrift	35
Hoofdstuk 1 De krijgsmacht en gewapende weerbaarheid, 1945-1965	37
Inleiding	37
Conflicterende opvattingen over het veiligheids- en defensiebeleid	38
De voorgeschiedenis van de weerbaarheidsorganisaties	38
De weerbaarheidsgedachte in 1945	41
Tussen twee kwaden kiezen	43
De verkiezingsoverwinning van de CPN	46
Maatregelen tegen de weerbaarheidsorganisaties	50
Het ministerie van Oorlog over gewapende weerbaarheid	55
Geen 'Nationale Garde' maar wel een 'Nationale Reserve'	57
Onenigheid over de Nationale Reserve	61
Bezwaren van het ministerie van Oorlog	61
Een 'rustige groei' in de richting van de territoriale verdediging	64
Aarzeling vanuit de samenleving	66
'Zieltjes winnen' voor de Nationale Reserve	68
Besluitvorming 'binnenskamers'	71
De overwinning van het ministerie van Oorlog	73
De impact van Indonesië en Korea	73
Naar een nieuw Koninklijk Besluit	77
De zwanenzang van de weerbaarheidsorganisaties in 1956	79
De Hongaarse opstand	80
'Gesol met zedelijke volkskracht'	82
Het einde van de weerbaarheidsgedachte	86

Afbrokkelende consensus: het pacifisme en de ban-de-bombeweging	88
Slotbeschouwing	91
Hoofdstuk 2 De roerige jaren zestig in de krijgsmacht, 1966-1971	94
Inleiding	94
Opstandige dienstplichtigen	95
De bewustwording van jongeren in de jaren zestig	96
De oprichting van de Vereniging van Dienstplichtige Militairen	97
Het ministerie van Defensie voor het blok gezet	100
'Repressieve tolerantie'	102
Eerste spanningen	105
De oprichting van de Bond voor Dienstweigeraars	108
De dienstweigerprocedure	108
Dienstweigerings in de jaren zestig	109
'Overtrokken eisen van zeer negatief ingestelde lieden'	111
Het 'toegroeien naar een crisissituatie'	115
'Negativisme' in de krijgsmacht	115
De inval van de Sovjet-Unie in Praag: een einde aan het 'negativisme'?	117
Het rampjaar 1969	119
Van dienstweigeren naar protestdienen	120
Kritiek op de Wet gewetensbezwaren militaire dienst	122
Provocatief gedrag van de VVDM	124
'Weg met de NAVO'	126
De Sabotagenota van Roel van Duijn en Ruud Kater	129
De nieuwe koers van de VVDM	131
De Nationale Groetdag	132
De lange haren van Rinus Wehrmann	134
'Het schieten met een kanon op een mug'	138
Wim Schul en Hans Dona	140
Sabotage in de krijgsmacht	144
De oprichting van de Volksuniversiteit voor Sabotage	144
Opruiing tot sabotage op kazerneterrein	148
De Actie Krak'et	152
Sabotagepaniek	153
'Hak 't leger in de pan'	155
Slotbeschouwing	159
Hoofdstuk 3 Confrontatie en polarisatie binnen het leger, 1972-1976	163
Inleiding	163

Keerpunt 1972	164
De radicalisering van de VVDM en de BvD	165
De Werkgroep Vermaatschappelijking Krijgsmacht	166
De oprichting van de Vereniging Dienstweigeraars	168
Rechtse tegenreacties	171
De Koster en de vermaatschappelijking van de krijgsmacht	175
De militaire haardracht opnieuw op de agenda	175
'Weiger de militaire groet en doe dus maar normaal'	179
Het Soldatentribunaal	182
Confrontatie met Henk Vredeling	187
De afschaffing van een 'reliëk'	188
De Kom-paas-atie-aktie	191
De tolerantiegrens van Vredeling	195
De staking van 8 mei 1974	197
Anti-NAVO 1974	201
Het militaire beroep 'vrijwillig verplicht'?	203
De compensatiestrijd beslecht	205
Acties van dienst- en totaalweigeraars	210
Veranderingen binnen de Vereniging Dienstweigeraars	210
Kees Vellekoop	212
De erkenning van politieke gewetensbezwaren?	214
Onkruit en het totaalweigeren	217
Slotbeschouwing	219
Hoofdstuk 4 Het draagvlak van de krijgsmacht onder druk, 1977-1989	222
Inleiding	222
Alle kernwapens de wereld uit	223
De opkomst van het kernwapenprotest	223
Het NAVO-dubbelbesluit van 1979	225
Het weigeren van de site-wacht	228
Kritische beroepsmilitairen: Von Meijenfeldt en Stelling	229
De Taakgroep Gewetensbezwaren Krijgsmacht	233
Reacties op de brief van 14 oktober 1980	237
Oorlog aan het militarisme	241
De radicalisering van Onkruit en de VD	241
Het 'actiejaar' 1979	243
De kernwapens te lijf	247
Demonstraties in uniform	248
Meindert Stelling in de schijnwerpers	250
De vredesdemonstratie van 21 november 1981	253

Opnieuw de straat op	258
Veel liefs uit Woensdrecht	260
Breek in en maak openbaar	264
Drie bezettingsacties	264
De overval op het Provinciaal Militair Commando	268
De Cannerberg-affaire	273
De LAMID 'een fikse slag' toegebracht	277
'Gesnuffel en gewroet' door de militaire inlichtingendiensten	278
Slotbeschouwing	282
Slotbeschouwing	286
Het grote effect van kleine groepen critici	286
Verschuivende opvattingen over de legitimiteit van de krijgsmacht	288
Rode draden in de omgang met het protest	293
De aftocht van de critici van de krijgsmacht	297
De impact van het protest op de krijgsmacht	299
Naar een proactief ministerie van Defensie	302
Noten	305
Summary	368
Lijst van afkortingen	373
Geraadpleegde archieven en personen	376
Literatuur	378
Curriculum Vitae	394